

Bildningsförvaltningen

Utbildningsdepartementet

Yttrande över en förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113)

Bakgrund

Kinda kommun har av Utbildningsdepartementet inbjudits att lämna synpunkter på förslag och bedömningar i slutbetänkandet En förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113).

Kinda kommuns yttrande

6.1 Förslag om förtydligande av syfte och uppdrag

Utredningens förslag: Elevhälsans syfte och uppdrag ska förtydligas och breddas.

Elevhälsan ska skapa förutsättningar för och stödja elevernas lärande, hälsa och utveckling.

I arbetet med att stödja elevernas hälsa ska elevhälsan främja elevernas fysiska, psykiska och sociala hälsa samt förebygga och tidigt identifiera ohälsa.

För att fullgöra sitt uppdrag ska elevhälsan genomföra medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skol-enhetsnivå. Arbetet ska ske tvärprofessionellt och i samverkan med lärare och övrig skolpersonal.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om elevhälsans syfte och uppdrag.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun ser positivt på att elevhälsan ska stärkas och förtydligas för att bli mer likvärdig. Det är positivt att vikten av att elevhälsan bör vara en integrerad del av den pedagogiska verksamheten och skolans systematiska kvalitetsarbete understryks.

Ambitionen att tydliggöra elevhälsans syfte och uppdrag välkomnas, dock ser vi en risk i utredningens slutsatser att elevhälsans uppdrag snarare blir än mer otydligt, främst genom det ökade fokuset på individriktade, åtgärdande insatser med oklara gränser gentemot hälso- och sjukvården. Det finns en risk att kunskapsutvecklingen kommer i skymundan i elevhälsans arbete och borde ha en mer central roll.

Med tanke på liten kommun och småskolor ser vi en utmaning i att rekrytera personal som skolläkare, skolsköterskor och att kunna erbjuda mer tid för elever att träffa alla kompetenser på skolorna med den frekvens som utredningen kräver.

I elevhälsans arbete ingår även i dagsläget i hög utsträckning att ge stöd till elever med fysisk och psykisk ohälsa oberoende av om dessa orsakats av skolmiljön eller ej. Elevhälsan strävar fortfarande mot att få arbeta mer med att stödja elever mot utbildningens mål men på de flesta skolor är detta fortfarande bara en målbild. Vi tycker att det är ett eftersträvansvärt mål för att fler elever ska få en tillgänglig, trygg, meningsfull och behovsanpassad skolgång. Elevhälsans främsta uppgift bör vara att bygga miljöer som barn mår bra i, och att implementera arbetssätt i klassrummet som är gynnsamma för lärande. Ett tydligt fokus bör därför ligga på hälsofrämjande och förebyggande insatser på grupp- och organisationsnivå. Risken blir stor att skolans pedagogiska samhällsupdrag förskjuts till en vårdlogik där elevers svårigheter betraktas som något som kan hanteras och behandlas i skolan men då främst utanför klassrummet.

6.2 Skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner

Utredningens förslag:

För att fullgöra elevhälsans syfte och uppdrag ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, hälso- och sjukvårdskurator och specialpedagog eller speciallärare.

Utöver dessa kan även annan legitimerad hälso- och sjukvårds-personal vid behov ingå i elevhälsan.

Kinda kommuns yttrande:

Det är bra att utredningen ser över skärpta krav på utbildning för elevhälsans professioner och att man fortsatt lyfter professioner som har utbildning på grund- eller avancerad högskolenivå. Det säkerställer att elevhälsans arbete vilar på vetenskaplig grund.

Kravet på att kurator ska vara utbildad hälso- och sjukvårds innebär att det finns en risk att det sker en förskjutning av ansvar från hälso- och sjukvården till skolan. Vart ska hälso- och sjukvårdskuratoren hänvisa elever för fördjupat stöd till exempel i form av stödsamtal?

6.3 Stärkt tillgång till elevhälsans professioner

6.3.1 En plan för bemanning av elevhälsan

Utredningens förslag:

En ny bestämmelse införs som anger att rektorn ska se till att det upprättas en plan för bemanning inom elevhälsan vid skolenheten. Bemanningsplanen ska innehålla en behovsanalys och en beräkning av skolenhetens personalbehov inom elevhälsans område utifrån nationellt fastställda beräkningsgrunder. Av bemanningsplanen ska det framgå i vilken omfattning det ska finnas tillgång till olika professioner i elevhälsan. Om elevhälsans omfattning understiger det personalbehov som framgår av bemanningsplanen ska skolhuvudmannen besluta om åtgärder för att säkerställa en tillräcklig tillgång till personal inom elevhälsan. Bemanningsplanen ska följas upp årligen och vid behov revideras. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om bemanningsplan inom elevhälsan. Skolverket och Socialstyrelsen ska ta fram ett verktyg som kan användas för att analysera elevernas behov av elevhälsans professioner och en mall för bemanningsplanen där informationen kan sammanställas.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun ser positivt på att bemanning och tillgång till elevhälsa ska baseras på en behovsanalys, om det genererar en mer genomtänkt fördelning av elevhälsans professioner och resurser. Dock ser vi en fara i en ökad administrativ börda för rektor. I en liten kommun hanteras en del av elevhälsans professioner centralt vilket kan leda till att rektor inte fullt ut har mandat över bemanningen. Vi ser också att det kan bli ett bekymmer att rekrytera fram för allt psykologer och skolläkare till den lilla kommunen. Vi bedömer också att kostnaderna kommer öka mer än redovisat i utredningen.

Det är bra att tydliggöra olika professioners uppdrag och mandat men risk finns att elevhälsan splittras upp och att professionerna arbetar i stuprör. Det är viktigt att organisera elevhälsans kompetenser som en integrerad del av skolans arbete, inte som en parallell vårdinsats. Skolor behöver en organisation som säkerställer processer som stödjer ett kollektivt ansvarstagande för elevernas skolgång.

6.3.2 Tillgänglighet till elevhälsans professioner i skolans lokaler

Utredningens förslag:

Utredningen föreslår att en ny bestämmelse ska säkerställa att elevhälsans professioner ska finnas tillgänglig i skolans lokaler med följande frekvens:
skolsköterska varje vecka
hälso- och sjukvårdskurator varje vecka
specialpedagog eller speciallärare varje vecka
psykolog varannan vecka
skolläkare varje månad.

Bestämmelsen anger en miniminivå. Om det framgår av bemanningsplanen för elevhälsa att elevhälsans professioner behöver vara tillgängliga i skolans lokaler oftare än vad som framgår av miniminivån, gäller det som framgår av bemanningsplanen.

Kinda kommuns yttrande:

Förslagets ambition om att elevhälsans professioner ska komma närmare eleverna välkomnas. Dock riskerar propositionens fokus på den individuella elevens fysiska och psykiska vårdbehov göra att elevhälsan förlorar fokus på dess viktigaste uppdrag; att främja hälsa och lärande för många elever. För den lilla kommunen med små skolenheter och stora avstånd blir det svårt att möta upp kraven om tillgång på psykolog och skolläkare i skolans lokaler enligt förslaget. Förslaget att ange antal dagar på plats på varje skolenhet för elevhälsans professioner är ett komplicerat sätt att säkerställa närvaro i skolans vardag. Orimligt mycket tid för psykolog och skolläkare kommer läggas på förflyttningar. Mycket tid kommer också behöva läggas på att organisera och schemalägga då varje person kommer behöva vara på många enheter.

6.3.2 Tidsfrister i elevhälsan

Utredningens förslag:

Huvudmannen ska garantera att varje elev som anmäler behov av hälso- och sjukvårdsinsatser vid lättare fysiska och psykiska vårdbehov, inom viss tid ska få en bedömning av lämplig hälso- och sjukvårdspersonal inom elevhälsan.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om tidsperioder inom vilka elever ska få en bedömning av hälso- och sjukvårdspersonal inom elevhälsan.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun bedömer att tidsfristen på 7 dagar är för kort.

6.5 Det är möjligt att anordna elevhälsa för elever i kommunal vuxenutbildning

Utredningens förslag:

En huvudman för kommunal vuxenutbildning ska få anordna elevhälsa för sina elever.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun välkomnar möjligheten att erbjuda elevhälsa inom vuxenutbildningen.

6.6 Förslag om utökade elevhälsobesök och elevhälsosamtal

Utredningens förslag:

Hälsobesöken för elever i de obligatoriska skolformerna ska förstärkas och förtydligas. Varje elev i grundskolan, anpassade grundskolan och special-skolan ska tillsammans med elevens vårdnadshavare kallas till stort hälsobesök i årskurs 1, 5 och 8. Varje elev i sameskolan ska tillsammans med elevens vårdnadshavare kallas till stort hälsobesök i årskurs 1 och 5. Varje elev i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan ska dessutom kallas till litet hälsobesök i årskurs 3 och 6. Ett helt nytt hälsosamtal införs i årskurs 9 för elever i grundskolan, anpassade grundskolan och specialskolan.

Varje elev i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska kallas till ett stort hälsobesök under utbildningens första läsår. Ett helt nytt hälsosamtal införs under utbildningens andra läsår för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Hälsobesök i årskurs 1 i de obligatoriska skolformerna ska genomföras av en skolläkare och en skolsköterska. Övriga hälsobesök ska genomföras av en skolsköterska. Hälsosamtalen ska genomföras av en skolsköterska, psykolog eller hälso- och sjukvårdskurator. Vid behov kan även annan legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal medverka vid hälsobesöken eller hälsosamtalen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hälsobesökens inriktning och innehåll.

Inför varje stort hälsobesök ska eleverna ges möjlighet att besvara en nationellt framtagen hälsoenkät. I de fall vårdnadshavare kallas till hälsobesöket ska även de ges möjlighet att besvara en hälsoenkät om elevens hälsa.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun välkomnar en nationell styrning på området. Vi ser en utmaning att kalla vårdnadshavare till alla stora hälsobesök och att det inte är de som behöver det mest som kommer till hälsobesöken. En ökad administration tillkommer kring att få vårdnadshavare till besöken. Vi ser också en risk med att elever inte berättar/pratar om allt när vårdnadshavare är med. Förslaget att skolläkaren ska medverka i första stora hälsobesöket är en bra tanke men det riskerar att mycket

tid och resurser läggs på elever utan vårdbehov. Vi ser behovet och nyttan med ett hälsosamtal på högstadiet med fokus på psykisk-och social hälsa men att det bör genomföras av en profession med rätt kompetens - en kurator.

Förslaget med en nationell enkät är bra, detta skulle ge ökad möjlighet till uppföljning över tid och utökad analys av aspekter kring eleverna hälsa.

6.7 Förstärkta möjligheter för insatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov

Utredningens förslag:

Elevhälsan ska erbjuda elever hälso- och sjukvårdsinsatser för lättare fysiska och psykiska vårdbehov.

Kinda kommuns yttrande:

Tidsgränsen med sju dagar kan bli problematisk med många mindre skolenheter och en liten kommun med få antal anställda skolsköterskor. Själva grundantagandet i utredningen är att den psykiska ohälsan ökar och vi måste identifiera detta tidigt. Det är inte identifieringen som är det egentliga problemet. Skolan identifierar väldigt mycket och tidigt. Det finns självklart elever fysiska och psykiska behov som skolan missar, men det stora problemet är att det är ingen som arbetar med de som skolan identifierar (köer till BUP och hälso- och sjukvårdens första linje). Vissa saker behöver hanteras i skolan, men det är väldigt mycket som inte kan eller bör göras i skolan.

När en psykolog gör individuella bedömningar och insatser så faller det under hälso- och sjukvårdslagen vilket innebär journalföringsplikt. En psykolog som utför enklare insatser/ samtalsstöd på individuell nivå utför i realiteten behandling. När en behandling startas så uppstår ett vårdansvar där sammanhållen journalföring är av stor vikt i förhållande till övrig hälso- och sjukvård. Med detta skapas ett parallellt system mellan elevhälsan och hälso- och sjukvården vilket utredningen understryker ska undvikas.

Det är svårt att bedriva salutogena och patogena processer parallellt, både tidsmässigt och mentalt och genom den riktning och värdegrund som präglar EHT:s arbete. I praktiken finns risk att vi tappar fokuset på skolan och skolans uppdrag; elevernas utveckling och lärande.

I utredningen föreslås att IF-utredningar inte bör ligga på skolan/kommunen att genomföra. I teorin (principiellt) håller vi med om den slutsatsen, eftersom utredning och diagnosticering av IF är egentligen hör till hälso- och sjukvårdens ansvarsområde. Dock ser vi stora svårigheter att "lägga över" detta på en annan verksamhet, eftersom det i praktiken skulle innebära att elever med behov av utredning och prövning av rätt till annan skolform hamnar i långa vårdköer i väntan på utredning. Att bedöma skolformstillhörighet måste åligga skolan och kan inte flyttas över till hälso- och sjukvården.

Förslaget om att första bedömningar inför eventuell NPF-utredning ska åläggas skolan ställer vi oss starkt kritiska till. Ett dilemma är att det skulle innebära en orimlig arbetsbelastning på bekostnad av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Ett annat dilemma är att skolpsykologen får ett uttalat vårduppdrag utifrån ett medicinskt perspektiv vilket tar bort fokus från den pedagogiska lärmiljön.

6.8 Förbättrad samverkan mellan elevhälsa, skolan i övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten

6.8.2 Vid varje skolenhet ska det finnas en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser

Utredningens förslag:

Rektorn ska utse en samordnande funktion i elevhälsan som ansvarar för att samordna insatser för enskilda elever och samverka med socialtjänsten och regionens hälso- och sjukvård för att säkerställa att elevens behov tillgodoses i skolan. Bestämmelsen gäller för grundskolan, anpassade grundskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Kinda kommuns yttrande:

Kinda kommun välkomnar kraven på samordning men det måste också finnas någon att möta i samordningen. Kommer det finnas utpekade funktioner inom regionen och socialtjänsten att samordna med? Det är viktigt att alla parter blir bär ett ansvar i att få samordningen att fungera.

6.8.3 Skolhuvudmän ska ingå samverkansöverenskommelser med regionen

Utredningens förslag:

Varje skolhuvudman som bedriver utbildning i grundskolan, anpassade grundskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska ingå överenskommelse med region. Inom de län som huvudmannen bedriver skolverksamhet ska skolhuvudmannen ingå en överenskommelse med regionen om samverkan angående elever som är i behov av samordnade insatser. Det är skolhuvudmannen som ansvarar för att säkerställa att en överenskommelse enligt förslaget ingås.

Samverkan mellan skolhuvudmannen och regionen ska avse hur kontakt tas avseende elever som av elevhälsan har identifierats vara i behov av insatser inom regionens hälso- och sjukvård, hur samordning ska ske avseende elever som är i behov av samordnade insatser mellan elevhälsan och regionens hälso- och sjukvård, samt hur information ska överföras avseende elever som efter behandling inom regionens hälso- och sjukvård är i behov av fortsatt stöd från elevhälsan eller skolan i övrigt.

En region som är huvudman för gymnasieskola och anpassad gymnasieskola ska i stället för en överenskommelse ha rutiner för samverkan mellan elevhälsan och regionens hälso- och sjukvård.

Kinda kommuns yttrande:

För en liten kommun kan det vara svårt att vara den som driver detta. Förslaget bidrar inte till en ökad likvärdighet då samverkansavtalen kommer bli olika i delar av landet.

8.5.2 Kommuner

Kinda kommuns yttrande:

För den lilla kommunens finns frågetecken kring hur man ska kunna organisera tillgången till elevhälsans professioner enligt förslaget med tanke med små

skolenheter och stora avstånd. Det är svårt att rekrytera fram för allt psykologer och skolläkare till mindre kommuner.

8.6.5 Finansiering

Kostnadsökningarna inom elevhälsan förslås finansieras genom anslaget till statsbidraget för personalförstärkning. De medel Kinda kommun idag får genom statsbidraget för personalförstärkning används till att förstärka det förebyggande elevhälsoarbetet och till att ge förutsättningar för att erbjuda mindre spretiga tjänster till personal inom elevhälsan. Att finansiera reformen genom indragande av statsbidrag är inte acceptabelt.

Jennica Berzelius
Bildningschef